

ICOMOS
SWEDEN

International Council on
Monuments and Sites

Conseil International
des Monuments et des Sites

NYHETSREVY
Januari 2013

www.icomos.se

INNEHÅLL

Ordförande har ordet.....	3
Aktuellt.....	4
Årsmötesseminarium 20 mars	4
Svensk hedersmedlem i Historic Towns-kommittén	4
Arbete pågår för att bilda ett svenskt Blue Shield	5
Nytt praktverk om svensk stadsplanering	5
Medlemsfrågor	6
Medlemsavgifter för 2013	6
Nya medlemmar under 2012	6
Medlemmar uppmanas att registrera sig i ICOMOS databas.....	6
Viktiga nyheter publiceras på ICOMOS internationell hemsida.....	6
Rapporter från seminarier och möten.....	7
Historic Towns-kommitténs årliga möte.....	7
Heritage and Risk, ICORP-symposium i Istanbul	8
Impressions from Kyoto	9
ICOMOS "Tankesmedja" har påbörjat sina diskussioner med medlemmarna.....	11
ICOMOS yttranden och synpunkter	12
Yttrande över betänkandet Kulturmiljöarbete i en ny tid (SOU 2012:37)	12
Angående ansökan om rivningslov för magasinerna på fastigheten Gulin 1 Karlskrona kommun	15

ICOMOS SWEDEN Nyhetsbrev nr. 1 2013. Redaktör: Malin Myrin. Kontakt: info@icomos.se

*Förstasidans foto: Medlemsseminarium på temat "Värde och Bruk" 29 november 2012.
(Foto: Kerstin Westerlund)*

Kerstin Westerlund Bjurström
Ordförande ICOMOS SWEDEN

Ordförande har ordet

God fortsättning vill jag börja med att säga. Min innerliga önskning är att ICOMOS SWEDEN ska kunna fortsätta att utvecklas i Sverige och ute i världen för våra medlemmars kollegiala utbyte och kompetensutveckling med målet att alla människor ska få leva i miljö som bidrar positivt i deras liv.

Sedan senaste nyhetsbrevet har jag deltagit i ICOMOS "Advisory Committee" möte d.v.s. det årliga möte då alla som är ordförande i nationalkommitté respektive internationell vetenskaplig kommitté förväntas delta. Jag fick bra tillfälle att framföra det som var ICOMOS SWEDEN s huvudfrågor på detta möte – att verka för tydligare beskrivningar av hur världsarvskonventionens "varje stat ska göra sitt yttersta..." ska kunna utvärderas i det enskilda fallet, stöd för de världsarvsfrågor som vi driver i Sverige och förbättrade rutiner för samarbetet mellan nationalkommittéer och ICOMOS centrala organ särskilt när det gäller världsarven. Jag fick mycket god respons. Sedan återstår säkert mångårigt påverkansarbete för att uppnå de konkreta resultaten. Att ändra rutiner som påverkar mer än 110 länder i en organisation med begränsade resurser tar självklart tid.

Jag upplever att ICOMOS SWEDEN inte är ensamt om att många fortfarande inte har förstått konsekvenserna av frigörelsen från de statliga kulturmiljövårdsinstitutionerna trots att det var flera år sedan. Än mindre har de lyckats hitta sätt att hantera denna nya situation som vi ju kämpar med hela tiden. Vi har inte längre fördelen av att de ledande personerna i våra styrelser arbetar inom dessa institutioner och att det mer eller mindre uttalat ingått i deras tjänst att arbeta med ICOMOS. Administrativt och med arbete som medlemsaktiviteter och informations spridning internt går det att upp till viss nivå med ideella krafter eftersom medlemsskaran har sin begränsning i en professionell organisation som ICOMOS SWEDEN. Kanske går det också när det gäller enstaka arbetsuppgifter av olika slag eller när det gäller arbete med de frågor som behandlas i de internationella vetenskapliga kommittéerna eftersom de som engagerar sig i allmänhet har nytta av kunskapen i sin verksamhet.

Men i en internationell organisation med ICOMOS potential och officiella uppgift i Unesco-sammanhang är det mycket som skiljer sig från vad som är mer gängse bland ideella organisationer vågar jag påstå. I synnerhet det internationella arbetet i övrigt, arbetet med kontakter, ställningstagande och aktiviteter för att kunna påverka nationellt samt ett omfattande strategi-, samordnings- och kontaktarbete för att få alla delar att samverka överstiger vad som rimligtvis är möjligt med enbart ideella insatser. Vi befinner oss dessutom i en brytpunkt då vi om vi inte orkar fullfölja inslagen linje får svårt att behålla trovärdighet och legitimitet. Samtidigt vill jag säga att för den som står mitt i karriären så är det otroligt lärorikt och inspirerande att delta i det operativa arbetet i mindre utsatta roller.

I slutet av förra året uppmärksammades styrelsen på att beslut om rivning av värdefulla hamnmagasin i världsarvsstaden Karlskrona var nära. Vår skrivelse i frågan finns med i detta nyhetsbrev. Vi hoppas nu på att vårt agerande med denna, med aktiviteter i lokala medier och kontakter med kommunledning, kontaktpersoner och föreningar på plats kan komma att bli ett positivt exempel på att ICOMOS bidragit till att beslutsfattare inte bara sett de värden som de förvaltar utan också kan se nya möjligheter öppna sig så att den hotade miljön kan få överleva och tvärtom utvecklas.

Aktuellt

Årsmötesseminarium 20 mars

Boka redan nu in eftermiddagen den 20 mars i era kalendrar för årsmöte med efterföljande årsmötesseminarium! Mer information, tider och lokal samt tema för seminariet, kommer i början på februari.

Svensk hedersmedlem i Historic Towns-kommittén

Vid årsmötet med ICOMOS International Scientific Committee on Historic Towns and Villages utsågs Nils Ahlberg till hedersmedlem. Nils blev medlem av kommittén 1991, samma år som han blev medlem av ICOMOS SWEDEN och sekreterare för den svenska nationalkommittén. Som Bureau Member 1992–1999 och Vice President 2002–2012 har han sedan haft en ledande roll i Historic Towns-kommitténs arbete. Under en period i Bryssel 1999 var Nils dessutom talesman för kommittén och för ICOMOS i kontakter med EU:s olika organ och i olika internationella sammanhang. Han har också arbetat med granskning och som ICOMOS Advisor för nomineringar av städer till Världsarvslistan.

Till att börja med låg alla Historic Towns-mötena i Ungern, där kommittén var inhyst i ett litet 1700-talspalats i staden Eger. Men 1998 inleddes en ny epok i kommitténs arbete med ett mycket välbesökt möte som Nils organiserade i Stockholm. Det var en del av en ”mini-generalassemblé” för ICOMOS, där det ingick möten med ICOMOS Bureau, Executive Committee och Advisory Committee, följt av en internationell konferens med titeln ”Historic Towns – A Heritage for the Future”. Och så post-conference tours och Historic Towns-mötet på slutet.

Kommittémötena fick därmed en helt ny form. Största delen bestod av ett seminarium där medlemmarna inbjudits att ge en presentation av hur man analyserade och presenterade kulturmiljövärdena, med stad i det egna landet som exempel. På så vis fick deltagarna lära sig om en mängd enskilda städer och kulturmiljövårdens metoder och arbetsätt i olika länder. Sedan följde en exkursion till Skogskyrkogården och delar av Stockholms södra förorter och sista dagen det administrativa årsmötet (som tidigare hade fått ta det mesta av tiden).

Nils Ahlberg, nyutnämnd hedersmedlem i Historic Towns-kommittén.

Arbete pågår för att bilda ett svenskt Blue Shield

Under hösten har en arbetsgrupp bildats med syfte att skapa en svensk Blue Shield-organisation. Arbetsgruppen består av representanter från Svenska ICOMOS, ICOM (International Council of Museums), IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) samt ICA (International Council on Archives). Arbetsgruppen kommer i februari att inlämna ansökan om att få bilda en svensk organisation.

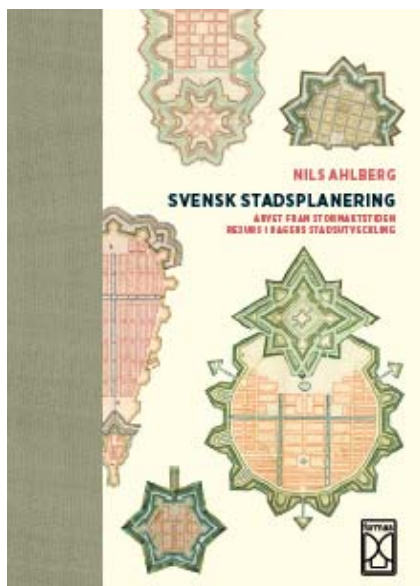
Ansökan inlämnas till internationella Blue Shield som har sitt säte i Paris. *International Committee of the Blue Shield* bildades 1996 som ett särskilt organ för att skydda kulturarv som hotas i samband med krig och naturkatastrofer. ICOMOS är i detta sammanhang en viktig representant för det byggda kulturarvet. Runt 40 länder har hittills bildat egna nationella kommittéer och nu är det dags för Sverige. Norge och Danmark har redan nationella kommittéer och samarbetet med grannländerna kommer att vara värdefullt vid uppbyggnad av den svenska Blue Shield-organisationen.

ICOMOS representeras i arbetsgruppen av styrelseledamot Malin Myrin. Malin är även ICOMOS-representant i biståndsorganisationen Kulturarv utan Gränsers styrelse (Cultural Heritage without Borders). Även Erika Hedhammar, sveriges representant i ICORP (International Scientific Committee on Risk Preparedness), deltar aktivt i arbetet med att bilda ett svenskt Blue Shield.

Nytt praktverk om svensk stadsplanering

Under hösten har ICOMOS-styrelseledamot och vice ordförande Nils Ahlberg utkommit med en bok om svensk stadsplanering. Så här berättar Nils själv om boken:

”Det har blivit en rätt praktfull bok, men framför allt ska den vara informativ. Stort format, 424 sidor, cirka 500 bilder (de flesta gamla stadskartor). Den täcker in hela det svenska riket från 1500-talet fram till idag, även om tyngdpunkten ligger på den svenska stormaktstiden, med nuvarande Sverige, Finland, besittningarna runt Östersjön och den lilla svenska kolonin i Nordamerika. Grundtexten i bokens första del ger en kronologisk skildring av stadsutvecklingen, men med många insprängda faktarutor med fördjupningar och paralleller. Den andra delen berättar om de enskilda städerna. Ambitionen har varit att sätta in den svenska stadsplaneringen i sitt större sammanhang, så här finns bakgrundsteckning, paralleller i Europa och övriga världen, lite nyttiga historiska basfakta, olika händelser i tiden och annat. Boken är också ett inlägg i diskussionen om hållbar stadsutveckling, behovet av ökad förståelse för de historiska värdena, ett brett jämförande perspektiv, att ta tillvara resurserna och den klassiska, täta staden som modell och inspiration”

Nils Ahlberg: *Svensk stadsplanering, Arvet från stormaktstiden – resurs i dagens stadsutveckling*, Forskningsrådet Formas T3:2012, ISBN 978-91-540-6070-2.

Medlemsfrågor

Medlemsavgifter för 2013

I december har alla medlemmar fått underlag för betalning av medlemsavgifter för 2013.

Medlemsavgiften är 450 kr och ska vara betalda senast den 15 januari! Våra medlemsavgifter till Paris ska betaldas före sista januari och först därefter skickas våra medlemskort ut. ICOMOS Sverige har inte ekonomisk möjlighet att täcka upp för de medlemmar som inte betalar i tid, eventuella eftersläntrare kommer alltså att anmäls senare till Paris och kommer därför att få vänta på att få sina medlemskort.

Om någon saknar betalningsunderlag/faktura bör ni omedelbart kontakta styrelsens kassör Daniel Kwiatkowski: daniel.kwiatkowski@icomos.se.

Nya medlemmar under 2012

Vid årsskiftet 2012-2013 hade ICOMOS SWEDEN 17 institutionsmedlemmar och 174 individuella medlemmar.

Under 2012 antogs sjutton nya individuella medlemmar:

Urs Müller	Erika Hedhammar
Rosario Vazques	Dag Avango
Boel Melin	Anna Jakobsson
Thomas Roth	Anders Gustafsson
Sven-Olof Ahlberg	Susanne Klemeyer-Garcia
Karin Beckman-Thoor	Jenny Olausson
Håkan Karlsson	Greger Widgren
Marwa Dabaieh	John Mårtelius
Åsa Högström	

Under 2012 antogs en ny aspirant: Anna-Lena Forsberg.

Under 2012 antogs en institutionsmedlem: Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation.

Medlemmar uppmanas att registrera sig i ICOMOS databas

Vi vill upprepa vår uppmaning till alla medlemmar om att registrera sig i ICOMOS internationella databas *ICOMOS Membership and Expert Database*. Man tilldelas först ett lösenord och därefter ombeds man att fyll i kontaktuppgifter, profession, erfarenhet, specialområden etc. I databasen är man sedan sökbar och nåbar av andra ICOMOS medlemmar världen över. Är man intresserad av att ställa upp i internationella uppdrag anger man detta i databasen.

Länk till *ICOMOS Membership and Expert Database* finns på ICOMOS internationella hemsida www.icomos.org.

Viktiga nyheter publiceras på ICOMOS internationell hemsida

Tänk på att information, nyheter, nya aktiviteter och aktioner samt antagna dokument löpande publiceras på ICOMOS internationell hemsida www.icomos.org.

Rapporter från seminarier och möten

Historic Towns-kommittéens årliga möte

Rapporterat av Nils Ahlberg

Inom Historic Towns-kommittén har vi ofta sagt att vi borde ha gemensamma möten med andra av ICOMOS internationella kommittéer eller näraliggande organisationer. Vid årets möte, 3–7 september, gavs det verkligen tillfälle till det. Symposiets tema var *The Role of Integrated Conservation of Cultural Heritage for a Creative, Resilient and Sustainable City*.

Första dagen var gemensam med kommittéerna för Economics on Conservation, och Legal, Administrative and Financial Issues. Bland talarna fanns ICOMOS president Gustavo Araoz och Francesco Bandarin som är Assistant Director-General for Culture vid Unesco och tidigare Director för World Heritage Centre.

Francesco Bandarin talade om ”The Historic Urban Landscape and City Development” utifrån Unescos *Recommendation on the Historic Urban Landscape* som antogs i november 2011. Han underströk staden som kulturell resurs, analysen av stadens mönster och historiska värden, vikten av att ta tillvara platsens egenart och karaktär samt den vidgade synen på kulturmiljövärdena. En översättning av rekommendationen till svenska är på gång och det kommande året planerar ICOMOS Sverige att ta upp diskussionen här hemma. Dag två till fyra fortsatte sedan Historic Towns-kommitténs möte på egen hand.

World Urban Forum – från vänster Luigi Fusco Girard, Gustavo Araoz, Gideon Koren, Guido Liccardi och Francesco Bandarin.

World Urban Forum

Tredje dagen var samordnad med ett ICOMOS-seminarium inom ramen för *World Urban Forum*. Dessa möten, med deltagare från hela världen, anordnas av FN-organet UN-Habitat vart annat år. Syftet är att främja en socialt och miljömässigt hållbar stadsutveckling. Detta var första gången ICOMOS deltog med ett eget arrangemang.

Bland talarna fanns Gustavo Araoz, Francesco Bandarin, Guido Liccardi från World Bank, ordföranden för Historic Towns-kommittén Sofia Avgerinou Kolonias och ordföranden för Legal Committee Gideon Koren. Det betonades att utvecklingsinsatser måste grundas i den lokala kulturen

för att bli framgångsrika, att den historiska staden är en bra modell för hållbart stadsbyggande och att platser som utgår från och bygger vidare på sin igen identitet har de bästa förutsättningarna att utvecklas.

Ny styrelse

Vid årsmötet valdes ny styrelse för de kommande tre åren: Sofia Avgerinou Kolonias från Grekland (President), Danuta Klosek-Kozłowska från Polen, Samir Abdulac från Frankrike och Teresa Colletta från Italien (Vice Presidents) samt Claus-Peter Echter Tyskland (Secretary General). Övriga medlemmar är Nur Akin, Turkiet, Giora Solar, Israel, Elene Negussie, Irland, David Logan, Australien, Saleh Lamei, Egypten och Faika Bejaoui, Tunisien. För att få en bättre representation koopterades dessutom Angela Rojas, Kuba, Jeff Soule, USA och Olga Sevan, Ryssland. Genom Elene Negussie har vi faktiskt en svensk representant i styrelsen, även om hon sedan flera år bor i Dublin. Själv utsågs jag efter nio år som Vice President till hedersmedlem.

Mötet ägde rum i Neapel och även om den allra mesta tiden som alltid tillbringades i möteslokalerna var det också en stadsvandring inlagd i programmet och det fanns vissa möjligheter att på egen hand studera staden. Efter symposiedagarna stannade en del av medlemmarna för att besöka Herculaneum och Pompeji eller några andra av de många intressanta platserna i trakten.

Heritage and Risk, ICORP-symposium i Istanbul

Rapporterat av Erika Hedhammar

”Cultural Heritage Protection in Times of Risk Challenges and Opportunities” var namnet på ett symposium som hölls i Istanbul 15-17 november 2012. Det anordnades av ICORP, International Scientific Committee on Risk Preparedness. Under två dagar presenterades ett 40-tal föredrag och posters. Eftersom det var ett brett tema varierade ämnena för presentationerna mycket, allt från naturolyckor till bränder och konflikter, men även marknadsföring av kulturarv, sophering, GIS-analyser och sociala mediers roll för skydd av kulturarv.

Teman för de olika presentationspassen var: Disaster Management, Natural disasters, Management of slow risk, Management in Conflict Areas, Innovative Technologies in Risk Mitigation samt Movable and Intangible Heritage Under Risk.

Eftersom symposiet hölls i Istanbul som ligger i jordbävningssområde inleddes det med ett antal föredrag om jordbävningar och historiska byggnader. Många av de följande presentationerna var också inriktade på jordbävning och andra liknande allvarliga katastrofer. Jag kunde tacksamt konstatera att vi är förskonade från dessa enorma katastrofer i Sverige. Men bränder, översvämningar och jordskred förekommer och de två senast nämnda kommer troligen bli vanligare i och med ett framtida ändrat klimat.

För närvarande pågår en hel del katastrofriskreducerande arbete världen över. Tyvärr är inte samarbetet med kulturarvsarbetet så vanligt. Framtida utmaningar kommer vara att skapa förmåga att hantera katastrofer både lokalt och nationellt, ta fram katastrofplaner, samt att utarbeta verktyg och guidelines för arbete med kulturarv före, under och efter katastrofer.

Två presentationer tog upp utmaningar och fördelar med 1954 års Haag-konvention för att skydda kulturarv vid konflikter. En annan presentation tog upp sociala mediers betydelse för att dela information om kulturarv vid katastrofer.

Den presentation som intresserade mig mest var Fiona Macalisters, en engelsk konservator som berättade hur de tränade museipersonal tillsammans med räddningstjänst, hur de ska agera tillsammans

vid bränder. Hon presenterade även deras arbete med katastrofplaner och hur de i England testat dessa.

Under symposiet formulerades "The Istanbul Statement on Cultural Heritage Protection in Times of Risk 2012". De finns att läsa i sin helhet på <http://icorp.icomos.org/index.php/news/39-the-istanbul-statement-2012>

Dagen efter symposiet hölls ett endagarsmöte för ICORP-medlemmar. Där informerades om ICORP:s pågående arbeten. Youngkyun Kim från UNISDR (FN:s organ för arbete med katastrofriskreducering) presenterade den globala plattformen för arbete med naturolyckor. ICORP är måna om att kulturarv ska tas upp i dessa sammanhang, varför man förbereder sig för att delta med en presentation vid nästa globala plattformsmöte. I detta sammanhang kan nämnas att Riksantikvarieämbetet är med i Sveriges nationella plattform för arbete med naturolyckor.

ICORP söker exempel på när kulturarv har kunnat vara en tillgång vid katastrofer. Till exempel har det visat sig att vissa traditionella hustyper klarar sig bättre än andra vid jordbävningar. Man vill kunna visa på att kulturarv är viktigt och inte bara till en belastning vid katastrofer. Finns det några liknande svenska exempel som man skulle kunna bidra med, undrar jag?

Vidare tog man upp situationen i Syrien. Man har kontakt med yrkesverksamma där, men det finns inga möjligheter att få till internationellt hjälparbete, eftersom situationen är så allvarlig. Där finns en rad olika risker för kulturarvet i Syrien, som bombskador, plundring och utförsel av föremål, att militären använder kulturarvet för försvarssyften och att civilbefolkningen ockuperar kulturarvet. Man planerar för videomöten och därigenom kunna förbereda dem för kommande arbete med skadedokumentation, nätverksarbete och första-hjälpen-åtgärder för kulturarvet. Det kommer troligen att handla om att skapa digitalt kursmaterial, databaser och annat underlag för kunskap.

Det var tre mycket intensiva och intressanta dagar i Istanbul, men många nya och gamla kontakter, samt intryck och lärdomar. Arrangörerna hade gjort ett gott jobb med transporter, mat, information och simultanöversättning. Tyvärr hann jag inte se mer av Istanbul än Universitetsområdet, bilköer och hotell, men det intryck jag fick var att dit vill jag åka tillbaka och se och uppleva mer och ICORP-gruppen ser jag fram emot att träffa mer på andra platser.

Impressions from Kyoto

Reported by Cornelius Holtorf

From 6-8 November 2012 I took part in The Closing Event of the Celebration of the 40th Anniversary of the World Heritage Convention in Kyoto, Japan, jointly organized by the Government of Japan and the UNESCO World Heritage Centre. Detailed information about the event, including video recordings and documents, is available online at <http://whc.unesco.org/en/events/789>.

Incidentally, the conference venue was the Kyoto International Conference Centre which is the same place where in December 1997 the Kyoto Protocol was adopted at the Third Session of the Conference of the Parties to the United Nations Framework Convention on Climate Change. There is now a little Earth Hall of Fame with displays about Gro Harlem Brundtland, Wangari Muta Maathai, Klaus Töpfer, and Lester Brown, among others. Intriguingly we could also admire the Gavel used for Adoption of the Kyoto Protocol which I suppose is world heritage too.

The theme of The Closing Event and of the entire anniversary year was "World Heritage and Sustainable Development: the Role of Local Communities". The event attracted more than 500 heritage specialists from 60 countries. Except for the Norwegian Ministry of the Environment, Nordic

heritage institutions or national committees of ICOMOS did not seem to be represented except through a few individuals like myself who did not partake in an official capacity. I had been invited to participate in an expert meeting on “Heritage and Societies – toward the 20th anniversary of the NARA Document and beyond” at Himeji immediately preceding the closing event (for more information including our Himeji Recommendations see <http://nara2014.wordpress.com/>).

The Closing Event was a meticulously prepared and very high profile event with a lot of protocol and many dignitaries in attendance, both from the political world and from the heritage sector. UNESCO’s General secretary Irina Bokova was one among many who emphasized the enormous success of the World Heritage Convention which has been ratified by some 190 state parties (more countries than any other UNESCO Convention). The Convention has truly made a global impact. Having heard a lot about that, it was then interesting to hear some participants (especially from African countries) pushing for a better representation on the World Heritage List, whereas other participants, especially from Europe and North America, expressed concern about the credibility of the list due to an increasing politicisation of the decisions of the World Heritage Committee. There was thus no shyness at the meeting, both in formal presentations and informally, about the fact that there are many problems with the World Heritage List. The challenges for the future include also an insufficient balance between natural and cultural sites, too little equitable representation of the various regions of the world, a lack of sufficient funding to actually help conserve sites in need, theoretical difficulties in defining “outstanding universal value”, and the number of listed sites exceeding the number originally envisaged and still increasing thus reducing the value of each site on the list. However, what made the Event fascinating was to see that there definitely was willingness and loads of engagement among all parties attending to continue developing the Convention for the future and help address the existing challenges.

ICOMOS "Tankesmedja" har påbörjat sina diskussioner med medlemmarna *Sammanfattning av inlägg vid medlemsseminariet Värde och Bruk av Kerstin Westerlund*

ICOMOS "Tankesmedjan" är ett projekt som vi nu håller på att förbereda i en arbetsgrupp som består av förutom mig, Ola Wetterberg, Helene Svahn-Garreau och Henrik Lindblad. Det avser att leda till att vi får resurser att under ett par år att träffa en bred krets av beslutsfattare och verksamhetsföreträdare och diskutera värdefrågor avseende kulturmiljön.

För detta krävs att vi först själva formulerar oss om förhållningssätt, inriktning och mål med vårt arbete så att vi har ett välgrundat budskap att utgå ifrån. ICOMOS SWEDEN:s styrelse har bestämt att det är lämpligt att utgå från "Venice Charter". Det är dock inte helt relevant i dag och gäller inte så tydligt svenska förhållanden, varför det behöver utvecklas. I seminariet "Värde och bruk" diskuterades "Venice Charter" Artikel 5.

*Administration ger visst tillräde.
Kanske också skonsam förändring*

*Liksom än mer vandrarhem i
nedlagt fångelse*

*Departement i gammal stadsdel
ger livlösa gaturnum*

I mitt inlägg redogjorde jag förutom för tankesmedjan och för behovet av denna också för hur jag skulle vilja formulera motsvarande artikel 5 i dag. Självklart kan texten behöva bearbetas innan ett "Svenskt Venice Charter" beslutas. Den texten som jag presenterade på seminariet var något ändrad:

Är det så här som vi vill sammanfatta vår syn på gemensamt förhållningssätt till "Värde och bruk" dvs Artikel 5?

- Kulturmiljö bör inte stå utan användning. Självklart finns det dock miljöer med synnerligt högt kulturhistoriskt värde som inte bör användas till annat än som visningsobjekt.
- Det är att föredra att de mest värdefulla miljöerna används till allmännyttigt ändamål så att det så långt som det är möjligt kan komma allmänheten till del.
- Att kunna behålla ursprunglig verksamhet är ur kulturhistorisk synpunkt ett värde i sig. Om det inte går är det en fördel om den nya verksamhetens ändamål ligger i linje med tidigare verksamhet till funktion eller ändamål.
- Användningssätt ska alltid vägas mot om annan verksamhet skulle ge mindre fysisk skada på aktuell miljö så att förändringar kan hållas inom för det aktuella fallet acceptabla gränser. Avvägningen ska baseras på beskrivning av det kulturhistoriska värdet.
- För att på lång sikt undvika skadliga förändringar av den aktuella miljön är det viktigt att vald användning bedöms bli långsiktig och att den verksamhet som använder den ser de kulturhistoriska värdena som värdefulla för verksamheten.
- För historisk stadsmiljö är det viktigt att förändringar av användningssätt positivt bidrar till stadslivet

Som jämförelse nuvarande Artikel 5

Artikel 5.

- Bevarande av historiska minnesmärken underlättas alltid om de kan användas till något allmännyttigt ändamål. En sådan användning är därför önskvärd inom vissa bestämda gränser. Endast på villkor att byggnadens arkitektoniska och konstnärliga gestaltning bibehålls oför-

ändrad bör man planera eller tillåta åtgärder för att anpassa byggnaden till nya eller ändrade funktioner.

Jag upplevde att de närvarande nära trettio medlemmarna höll med men vill ändå på detta sätt publicera texten, så att fler kan höra av sig med synpunkter. Jag upplevde också att det uppfattades som positivt att vi på detta sätt formulerar oss. För min del ser jag det som nödvändigt att vi har ett dokument som en sorts grundläggande bas för vårt gemensamma arbete och som dessutom kan fungera som hjälpmedel för den enskilda medlemmen.

ICOMOS yttranden och synpunkter

Under hösten 2012 har ICOMOS inkommit med yttrande över betänkandet Kulturmiljöarbete i ny tid, som bifogas nedan.

ICOMOS styrelse har under hösten 2012 även tvingats agera med anledning av frågan om rivning av hammagasin i världsarvsstaden Karlskrona, se skrivelsen till Länsstyrelsen i Blekinge län samt Karlskrona kommun nedan.

Yttrande över betänkandet Kulturmiljöarbete i en ny tid (SOU 2012:37)

Skickat till Kulturdepartementet 2012-10-05

Sammanfattning

ICOMOS vill lyfta fram att *utredningen inte tagit upp de internationella frågorna*. Hur relaterar t ex förslagen till ändring av kap 2 om fornminnen i Kulturminneslagen KML till Europarådets Valetkonvention av 1993 och andra internationella konventioner? I en globaliserad värld och med en modern syn på bevarandet av kulturminnen och kulturmiljöer måste ett internationellt perspektiv alltid vara närvarande. Den nationella lagstiftningens relation till olika UNESCO och Europa konventioner måste analyseras och prövas. Detta har inte gjorts. ICOMOS noterar att det nationella målet om internationell solidaritet föreslås utgå.

ICOMOS avstyrker *ändringen av fornlämningsbegreppet* och införandet av ett fast årtal 1750 som utredningen föreslår som tidsgräns för vad som är ett fornminne. Den nu gällande formuleringen ”från forna tider” är mer anpassad till det komplexa arbetet med kulturminnen. Den har den öppenhet som ett aktivt kulturmiljöarbete kräver och den säkerställer att kulturminnenas vetenskapliga potential kan tas till vara.

Förslaget om årtalet 1750 innebär att merparten av landets minoriteter, som samer, kväner, finnar, romer m.fl. fräntas sina generellt skyddade fornlämningar eftersom merparten av dessa registrerade fysiska lämningar i landskapet är tillkomna efter 1750. Det betyder att det generella skyddet bara skulle omfatta majoritetsbefolkningens fornlämningar och att dessutom en stor del av minoritetsbefolkningens kulturminnen de facto skulle stå utan juridiskt skydd. Årtalet 1750 som gräns för vad som är generellt skyddade fornminnen betyder också att merparten av det industrihistoriska kulturarvets fornminnen inte kommer att skyddas. Tvärt emot utredningens mål riskerar den också att ge en ökad rättsosäkerhet.

Fornminnesinformationssystemet FMIS betydelse som en databas för forskningen har inte på något sätt beaktats. Den betraktas av utredningen som enbart ett planeringsunderlag. Något förslag till hur allmänheten ska kunna ta del av materialet har inte presenterats.

ICOMOS avstyrker att ”kulturmiljön som drivande kraft i omställningen” tas bort ur det *nuvarande nationella målet om ett hållbart samhälle*. En dominerande del av kulturmiljön speglar ett förhållningssätt som behöver framhållas om vi menar allvar inte minst med vårt klimatarbete

ICOMOS konstaterar *att utredningen inte har haft som uppgift* att utreda KML:s relation till annan lagstiftning som Miljöbalken, Plan och Bygglagen, Skogsvårdslagen m fl. Inte heller har frågan om lösörets betydelse i många kulturmiljöer eller om världsarven ingått i uppgiften. ICOMOS anser att detta är en stor brist och ser det som en angelägen uppgift att utreda detta.

Bakgrund och övergripande synpunkter

Det är viktigt att ett förslag till ändring av KML är kopplat till olika internationella konventioner, som Sverige har ratificerat. Europarådets Valettkonvention av 1992 lyfter fram att alla varianter av fornlämningar ska skyddas. Valettkonventionen vill att man ska se Europa som en helhet, Europas kollektiva minne, där varje nation har ett ansvar för att bevara och utforska sina fornlämningar. Valettkonventionen är till stora delar uppbyggd efter den ändring av den svenska kulturminneslagen, som antogs av riksdagen 1988. Även tillämpningen av UNESCO:s konventioner; *Skydd för världens kultur- och naturarv* och konventionen om *Skydd för det immateriella kulturarvet* påverkas av ändringarna, vilket inte har belysts i utredningen.

KML har haft en avgörande betydelse för den arkeologiska kunskapsuppbyggnaden kring landskapet och kulturmiljöerna. Behovet av kunskap om var fornlämningarna finns för att uppfylla lagens krav har inneburit att Sverige har varit föremål för en landsomfattande fornminnesinventering vars resultat redovisas i FMIS. Fornminnesinventeringen har varit en kontinuerlig kunskapsprocess, som väsentligt har vidgat kunskapen om landets tidigare innebyggare. När inventeringen, som var en direkt tillämpning av lagstiftningen, inleddes efter riksdagsbeslut 1938 var det främst en inventering av förhistoriska gravar, runstenar och hällristningar. I enlighet med regeringens önskemål 1942 formulerades ett fornminnesbegrepp som kunde tillämpas mer brett. Det har inneburit att det utan egentliga lagändringar har varit möjligt att följa och dokumentera det svenska samhällets historiska utveckling. Hit hör att det inte har varit några problem att införliva de samiska kulturminnena i norr, spåren av de skogfinska- och resandefolkens fornlämningar. Här skiljer sig KML från den norska lagstiftningen som, till skillnad från flertalet andra länder i Europa, har en så tidig årtalsrekvisit som 1537, vilket innebär att skyddet för dessa kulturminnen förutsätter att de enskilda kulturminnena klassificeras etniskt.

Ett annat betydande område av stor internationell betydelse är de industrihistoriska fornminnena, där den nu gällande lagstiftningen öppnar upp för skydd och forskning genom registrering i FMIS. T ex finns möjligheten att lyfta fram också nyare lämningar än 1750 av landsbygdens industri, vilket gett en ny kunskap om industrisamhället och dess betydelse för framväxten av det moderna samhället.

Utredningen lyfter tydligast fram skogsbrukets problem, vilket uppges vara ökade kostnader på grund av krav på skonsamma avverkningsmetoder och speciell hänsyn vid markberedning inom fornlämningsområdena, men även bristande information och att FMIS är svårt att tolka. Man får en känsla av att utredningen önskat gå skogsbruket till mötes, men de föreslagna åtgärderna kommer knappast att göra fornminnesbegreppet tydligare för skogsbruket. Eftersom det ofta är omöjligt att datera ett fornminne blir det i stället mer svårtolkat och motverkar de föreslagna målen för kulturmiljöarbetet.

Synpunkter på lagändringarna 2 Kap

Utredningen föreslår att ett åldersrekvisit, 1750, införs för bedömning av generell skyddade fornlämningar. Utredningens syfte är *att skapa en klart avgränsad och tydlig definition av*

fornlämningsbegreppet, men detta innebär bara att definitionen är tydlig endast för fornminne som klart kan dateras till tiden före 1750. I övriga fall är det tydligt bara i fall någon redan förhandlat fram en fornminnes förklaring när det upptäcks, *vilket skapar en större rättsosäkerhet än den som utredningen haft som mål att undanröja*

Utredningen menar att åldersgränsen är lämplig då den *markerar upptakten till stora omvandlingar av det agrara samhället och begynnelsen av den industriella utvecklingen* (sid 189). ICOMOS kan bara konstatera att denna utveckling inte gäller alla delar av landet och att några tydliga spår av ett sådant skifte inte finns avsatta i landets kulturminnen. *Det är därför ICOMOS bestämda åsikt att året 1750 saknar koppling till något historiskt förlopp eller enstaka händelse som är gemensamt för hela nationen.* Året 1750 innebär att de stora betydelsefulla förändringarna av det svenska kulturlandskapet såsom industrialiseringen, utbyggnaden av kommunikationerna med ett nätverk av vägar (milstolpar och milstenar) och ***minoriteternas närvaro genom skyddade kulturminnen skulle sakna skydd och vara helt öppet för att förstöras i den mån inte någon kan förhandla fram en fornminnesförklaring.*** Ett kvalitetssäkrat källmaterial i form av fysiska lämningar är nödvändigt för att kunna bedriva forskning och kunskapsutveckling kring dessa frågor särskilt som skriftlig dokumentation ofta saknas. Det är en fråga om att inkludera alla människors historia.

Genom året 1750 hotar man en stor del av våra minoriteters fysiska kulturminnen, vilket kan uppfattas som om utredningen vill exkludera den delen av historien, något som i alltför hög grad skett i en äldre kulturminnesvård. Den gemenskapskänsla som skapats genom tillämpningen av KML kan på detta sätt rivs ned. Därtill inställer sig frågan vilken samhällsutveckling är det utredningen önskar se perspektiv på? Är det bara de tids lämningar som ligger före industrialiseringen, utbyggnaden av kommunikationerna, omvandlingen av agrarsamhället och vetenskapssamhällets framväxt som är intressanta att bevara?

Många fornlämningar är mycket svåra att datera och därmed fastställa om de är anlagda före eller efter 1750. Det gäller stora kategorier som fångstgropar, blästplatser och inte minst fossil åkermark, som representerar en mycket lång period av markanvändning.

Ett årtalsrekvisit 1750 motverkar aktivt två av de föreslagna nya målen om kulturmiljövården som – ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap och upplevelser och – en helhetsyn på förvaltningen av landskapet där kulturmiljö tas tillvara, ger perspektiv på samhällsutvecklingen och stimulerar kreativitet och skapande.

De nu gällande kriterierna för fornlämningsbegreppet är bra, men om det skulle vara nödvändigt med ett årtalsrekvisit vill ICOMOS föreslå 1940 i analogi med 4 kap. Att ha andra världskriget som en gräns mellan ett äldre och ett modernt samhälle tror vi få forskare skulle motsätta sig. Genom hela det svenska samhället skedde då stora och avgörande förändringar. Vid denna tid utvecklades de storskaliga industrisatsningar som i grunden förändrade det samhället i modernismens riktning. Många började tidigare men tog fart först efter 1930-talskrisen och andra världskriget. Det gäller de storskaliga energisystemen med sjöregleringarna i norr, koncentrationen och utbyggnaden av industrin, utbyggnaden av städernas förorter och de storskaliga trafiksystemen som idag ligger två generationer tillbaka.

En central fråga är allmänhetens rätt till information. Ett sådant förslag saknas i förslaget till ny författningstext. Det gäller både att kunskapen i FMIS är kvalitetssäkrad och att det borde finnas ett förmedlingsuppdrag i samband med arkeologiska slutundersökningar.

Synpunkter på det nationella målet om ett hållbart samhälle

ICOMOS avstyrker att ”kulturmiljön som drivande kraft i omställningen” tas bort ur det nuvarande nationella målet om ett hållbart samhälle. En dominerande del av kulturmiljön berättar om hur människan agerat för att hushålla med resurser. Det gäller såväl konstruktioner, materialval och arbets sätt. I relation till nyproduktion är bevarande arbetsintensivt men naturresurssnålt. Det handlar om ett förhållningssätt som behöver framhållas om vi menar allvar inte minst med vårt klimatarbete. I dagens samhälle har inte bara konsumtionsvaror utan också inredningar och hela byggnader börjat betraktas som slit och släng.

För ICOMOS SWEDEN´s styrelse
Kerstin Westerlund
Ordförande, ICOMOS SWEDEN

Kopia: Riksantikvarieämbetet, Boverket, Statens fastighetsverk,
Naturvårdsverket, Fortifikationsverket, Svenska kyrkan.

Angående ansökan om rivningslov för magasinerna på fastigheten Gulin 1 Karlskrona kommun

Skickat till Länsstyrelsen i Blekinge län och Karlskrona kommun 2012-11-07

ICOMOS SWEDEN har blivit uppmärksammas på planer på rivning av de två enda hamnmagasin som finns kvar från 1700- talet inom världsarvsstaden Karlskrona. ICOMOS SWEDEN vill med denna skrivelse göra kommun och länsstyrelse uppmärksamma på att *om rivning av magasinerna inte avvärjs så kommer trovärdigheten vad gäller kommunens och länsstyrelsens möjligheter att förvalta ett världsarv att urholkas. Dessutom kan Karlskronas världsarvsstatus komma att bli föremål för diskussion och ifrågasättande.*

Bakgrund

De trehundra år gamla hamnmagasinerna är de sista kvarvarande exemplen på den magasins- och packhusbebyggelse som låg längs Skeppsbron i världsarvsstaden Karlskrona. De båda byggnaderna berättar om den för en örlogsstad i Karlskronas läge så viktiga handelssjöfarten. De representerar en av stadens absolut äldsta byggnadsgenerationer och berättar om såväl världsarvsstadens funktion som örlogsbas och handelsstad som om en betydande del av dess innevärnars liv och arbete.

Byggnaderna är viktiga för att örlogsstaden Karlskrona infriar och upprätthåller kriteriet rörande autenticitet som Unesco framhöll som särskilt betydelsefullt då staden skrevs in på världsarvslistan. Det är särskilt viktigt med tanke på att bara ca 10 % av dess bebyggelse är äldre än hundra år. Av länsstyrelsen har det bedömts motiverat att skydda dem enligt kulturminneslagen KML dvs de betraktas som omistliga p g a sitt kulturhistoriska värde.

Karlskrona´s ”Outstanding Universal Value” och de krav detta ställer

Att Karlskrona klarade autenticitetskravet var ett villkor för att Karlskrona kunde bedömas ha det ”Outstanding Universal Value” som Unesco och ICOMOS kräver för att en plats ska kunna föras upp på världsarvslistan. I motiveringen till sin världsarvsnominering framför svenska staten ”graden av autenticitet i Karlskrona som helhet – både i den civila staden och i örlogsbasen – är hög. Man skriver också ”Karlskrona är den bäst bevarade och mest kompletta av motsvarande städer som överlevt”. Man försäkrar att staden har det lagskydd som krävs för att upprätthålla dess höga autenticitet. Vidare framhålls att kommunen använt sina möjligheter att se till att den historiska stadsbilden är bevarad.

Skrivningarna om autenticitet har efter hand förtydligats. I Unesco's och ICOMOS "Operational Guidelines 2005" talar man om såväl *autenticitet* som *integritet*. Det betyder krav på att en plats ska ge en hel bild där alla nödvändiga element finns med och att den inte påverkas negativt av exploatering.

Skäl att avslå byggnadsminnesförklaring

Det av länsstyrelsen nyligen fattade beslutet om att avslå ansökan om byggnadsminnesförklaring, trots bedömningen att fastighetens kulturhistoriska värden motiverar att den skyddas, är djupt beklagligt. Som skäl till sitt avslag anför länsstyrelsen sitt begränsade anslag och de dryga kostnader som man skulle tvingas stå för som kompensation till fastighetsägaren eftersom denne inte gått med på en byggnadsminnesförklaring. ICOMOS SWEDEN frågar sig om detta är ett rimligt skäl till rivning med tanke på att fastigheten är en del av ett världsarv med betydelse långt utanför Sveriges gränser. ICOMOS SWEDEN finner det anmärkningsvärt att efterlevnaden av ett internationellt åtagande som världsarvs- konventionen ska vara beroende av en länsstyrelses tillgång på medel. Någon djup och kritisk genomlysning, särskilt i perspektivet att det handlar om ett världsarv, av storleken på den ersättning som kan bli aktuell har vad vi vet heller inte gjorts.

Länsstyrelsen hänvisar dessutom till att fastighetsägaren inte gjort några ansatser till upprustning av byggnaderna. ICOMOS SWEDEN frågar sig vad det ger för signal till andra ägare av kulturfastigheter att vanvård är motiv till utebliven byggnadsminnesförklaring, vilket i förlängningen ger större möjlighet att få riva.

ICOMOS SWEDEN s bedömning

Grundläggande för att föras upp på världsarvslistan var att Karlskrona klarade kravet på autenticitet d v s att alla nödvändiga delar, för att få en hel bild av och kunna förstå Karlskronas funktion som örlogsstad, finns med. Mot denna bakgrund bedömer ICOMOS SWEDEN att rivning av hamnmagasinen skulle innebära en påtaglig skada på de kulturvärden som konstituerar världsarvet och att de motiv som framförs med största sannolikhet inte kan motivera skadan.

Sverige har som nation enligt världsarvskonventionen förbundit sig att göra allt den förmår så långt dess egna resurser räcker för att skydda sina världsarv. ICOMOS SWEDEN ifrågasätter starkt om rivning av de två hamnmagasinen, enbart baserat på brist på pengar hos den enskilda länsstyrelsen att ersätta fastighetsägaren med, är förenligt med detta åtagande.

För ICOMOS SWEDEN s styrelse
Kerstin Westerlund Bjurström
Ordförande ICOMOS SWEDEN

Kopia: Riksantikvarieämbetet m fl

www.icomos.se